

NARODNI GOSPODAR

GLASILO ZADRUŽNE ZVEZE V LJUBLJANI.

Člani „Zadružne zveze“ dobivajo list brezplačno. — Cena listu za nečlane po štiri krone na leto, za pol leta dve kroni, za četrt leta eno krono; za člane zvezinih zadrug po tri krone na leto. — Posamezne številke 20 vin.

:: Telefon štev. 215. ::

C. kr. poštne hran. št. 64.846
Kr. ogrske „ „ „ 15.649

Izhaja 10. in 25. vsakega meseca. — Sklep urejevanja 5. in 20. vsakega meseca. — Rokopisi se ne vračajo. — Cena inseratom po 30 vinarjev od enostopne petit-vrste, za večkratno inseracijo po dogovoru.

Vsebina: Kako učinkuje vojska na gospodarstvo. Omejitev klanja telet. Zadružni pregled. Gospodarski pregled. Razne objave. Občni zbori.

Kako učinkuje vojska na gospodarstvo.

Gospodarsko življenje novejšega časa sloni na delitvi dela, izmenjavanju blaga in na kreditu. Na nizki stopnji gospodarskega razvoja je bil blagovni promet večinoma omejen na ozek krog; napredek v tehniki in izpolnitev prometnih sredstev pa sta povzročila, da so se vedno bolj širile trgovske zveze, ki obsegajo dandanes ves svet. Potom blagovnega prometa preko mej posameznih držav stopajo pozamezna gospodarstva v medsebojni stik. Po mednarodnem prometu nestale gospodarske zveze in razmere označujemo kot svetovno gospodarstvo. Kako velik obseg je že zavzel blagovni promet med posameznimi državami, je jasno izraženo v naslednjih številkah.

Zunanja trgovina (izvoz in uvoz) na Angleškem znaša na leto 30 milijard kron, na Nemškem 21 milijard, na Francoskem 15 milijard, v Belgiji 12 milijard, v Avstriji in na Ogrskem 6 milijard in ravno toliko na Ruskem. Zunanja trgovina v vojno zapletenih držav znaša torej ogromno vsoto 90 milijard na leto. Na en dan odpade trgovska vrednost 250 milijonov kron, to se pravi, množina blaga,

ki ga bojujoče se države povprečno v enem dnevu uvozijo, odnosno izvozijo preko carinske meje, je vredna 250 milijonov kron. Ves ta trgovski promet se razvija ob čim največji uporabi kredita. S tem pa nastane toliko zamožnih in zapletenih medsebojnih odnošajev med producenti in trgovci, oziroma konsumenti različnih narodov, da se kako večje motenje gospodarskega življenja ne občuti samo v domači deželi, ampak po celem svetu.

Prijatelji miru so se nadejali, da bodo baš ti svetovni gospodarski stiki v zvezi s kulturnim razvojem in napredkom nravnega naziranja kulturnih narodov ovirali izbruh evropejske vojne, češ da ne more nobena kulturna država prevzeti velikanske odgovornosti za nepreračunljivo škodo, katero bi v novodobnih razmerah povzročila svetovna vojna. In sedaj je vendar prišlo do svetovnega spopada, o katerem se je mislilo, da ni mogoč. Gospodarske posledice te vojne se pojavljajo v raznih smerev na zelo neprijeten način, ne samo za države, ki stoje v vojski, ampak tudi za nevtralne, ki pri vojski niso nič udeležene. Vsled vojne napovedi je trgovski promet med bojujočimi se državami popolnoma ponehal;

toda tudi trgovina z nevtralnimi državami se je silno omejila vsled nevarnosti morskega ladjeplovstva, vsled tega, ker je promet po železnicah za civilno blago omejen ali deloma tudi popolnoma ustavljen, dalje ker se je prepovedalo nekatere vrste blaga izvažati in ker je kredit omajan. Dasi ima Anglija vsled svoje močne vojno mornarice neoporečno gospodarstvo na morju, je vendar njena zunanja trgovina v mesecu avgustu 1914 nazadovala za 800 milijonov kron napram istemu mesecu lanskega leta, t. j. več kakor za tretjino njene navadne višine.

Nadaljna posledica vojne je, da je oviran promet tudi v domači deželi. Prevažanje blaga je tudi v domači državi možno le v omejenem obsegu, ker uporablja vojna uprava železnice za prevoz čet, za dovoz vojnih potrebščin in za odvažanje ranjencev in ujetnikov. Ko je izbruhnila vojna, je oslabil duh podjetnosti. Vse misli in skrbi se obračajo le vojni, njenemu koncu in njenim posledicam. Splošna negotovost vodi do tega, da trpi promet in da se ustavlja običajni tok gospodarskega življenja; upniki skušajo svoje terjatve poterjati in nihče neče dovoliti novega kredita.

Banke in hranilnice nadlegujejo vlagatelji, ki hočejo, da se jim povrnejo njihove vloge, tako da tudi denarnim zavodom primanjkuje sredstev za nadaljno dovoljevanje kreditov. Vse misli se vrtijo le o vojski in čuvstvo negotovosti o tem, kaj bo prinesla bližnja prihodnost daje vsem slojem prebivalstva povod, da se zelo omejujejo in da varčujejo, kjer le morejo. Povpraševanje po blagu se zelo manjša, kar otežuje prodajo izdelkov in v zvezi z odtegnitvijo kredita povzroči, da se močno skrči izdelovanje blaga. Izjemo je opazati samo pri kmetijstvu in pri vojni industriji, ker je potreba po živilih in po raznih predmetih za vojno opravo med trajanjem vojne znatno večja. Mnogi obrati so se morali omejiti, ker so jim bile vsled mobilizacije odtegnjene izučene delavne moči, katerih ni mogoče nadomestiti z neizvežbanimi pomožnimi delavci.

Začasno motenje obrata je nastalo tudi radi tega, ker se vsled ustavitve blagovnega prometa niso mogle pravočasno nabaviti sirovine. One industrije, katere obdelujejo tujezemske sirovine, bodo morale obrat vstaviti, če bi vojska trajala več časa in bi se domače zaloge porabile. Končna posledica opisanega motenja gospodarskega življenja je, da vedno bolj primanjkuje dela, kar povzroči stisko in bedo med prizadetimi sloji prebivalstva, ako traja brezposelnost dalj časa. Da se to motenje gospodarskega življenja odpravi s tem, da se gospodarstvo prilagodi vsled vojske nastalim izpremenjenim razmeram, to je domorodna dolžnost vseh onih, ki so ostali doma. Ta naloga bi mogla, če se posreči, odločilno vplivati na izid vojske. Mogoče, da se bodo dali sadovi naših zmag le tedaj izkoristiti v vsem obsegu, ako bi zamogli motenje gospodarskega življenja lažje prenašati nego naši nasprotniki. Največjega pomena je zlasti, da je država glede oskrbe z živili neodvisna od tujine, ker med vojsko ni računati, da bi se blago uvažalo iz drugih držav. Zvezani cesarstvi, Avstrija in Nemčija, se moreta k sreči sami preskrbovati, tudi če bi vojska trajala dalj časa. V sedanjih težavnih razmerah bodo tudi nasprotniki agrarcev prišli do spoznanja, da varstvo kmetijske produkcije ni nezasluženo darilo kmetom, ampak je to ukrep, ki je za varnost in obstoj domovine odločilnega pomena.

Žitni pridelek Avstrije in Ogrske zadošča potrebam monarhije skoro popolnoma. V zadnjih dveh letih se je več uvozilo pšenice, rži in ovsa le en četrt do pol odstotka celotne porabe; ječmen se celo izvažal. Nemčija more vkljub svojemu hitro rastočemu prebivalstvu na splošno še vedno sama pokrivati potrebščine glede živil z lastnimi pridelki, ker se je nemško kmetijstvo pod varstvom zvišanih agrarskih carin povzpelo do nepričakovane višine. Obdelana površina se je sicer povečala le neznatno, toda pridelki vseh žitnih vrst so poskočili od povprečno 183·4 milijonov meter-skih stotov v letih 1885 do 1889 na 283·6

milijonov meterskih stotov v letu 1912. V prvooimenovani dobi je bil povprečni pridelek na 1 ha 13·4 q, leta 1912 pa že 19·7 q. Pridelek se je torej v zadnjih 25 letih zvišal pri enem hektarju povprečno za 6·3 q, ali v odstotkih izraženo, za več kakor 40 0/0 in je torej to zvišanje večje nego pomnožitev prebivalstva, ki je naraslo v tem času od 48 na 66 milijonov. Povprečno pride na Nemškem na enega prebivalca 230 kg žita za kruh (pšenice in rži), torej za 15 kg več kakor pred 25 leti. Pšenica se sicer na Nemškem uvaža, preostaja pa rži, ki se zato v mirnih časih izvaža. Kar v vojnem času primanjkuje pšenice, se more nadomestiti s preostankom rži. Seveda se mora prebivalstvo privaditi, da uživa potem manj belega in več črnega kruha. Letošnja letina je bila sicer na Nemškem kakor tudi pri nas v Avstriji dobra; ker se pa ne ve, kakšna bo letina prihodnje leto, je le umestno, da se z zalogami varčuje. Gospodarstvo je treba urediti in upoštevati, kako bi se dali nekateri kmetijski pridelki nadomestiti z drugimi, s čimer se da doseči, da se oskrba z živili giblje v pravih mejah. Osobito je treba za prehrano bolj uporabljati krompir, omejiti pa bi bilo njega predelovanje za špirit.

Preskrba z mesom je v Avstriji in na Nemškem ravno tako zasigurana z lastnim pridelkom. V Avstriji je klavne živine še vedno toliko, da se lahko izvaža in tudi na Nemškem je produkcija mesa rasla v enaki meri s pomnožitvijo prebivalstva, tako da je navzlic znatno večji porabi mesa potrebno ga le malo uvažati. Od leta 1883 do leta 1912 je na Nemškem poskočilo število živine od 15·7 na 20·1 milijonov, število prašičev pa se je pomnožilo od 9·2 na 21·8 milijonov. Toda vsakoletna produkcija je mnogo večja kakor bi se dalo sklepati iz samega števila glav, ker dandanes živina in presiči hitreje rastejo, dosegajo večjo težo in se morejo klati že v nižji starosti. Na enega prebivalca povprečno odpadajoča množina mesa se je v zadnjih 25 letih pomnožila za 20 odstotkov. Sploh

je poraba mesa na Nemškem in v Avstriji jako velika. Na Dunaju porabi povprečno en človek 78 kg, na Angleškem 55 kg, na Nemškem 53 kg, na Francoskem pa le 40 kg. Na Nemškem in v Avstriji se da poraba mesa lahko omejiti, ne da bi se zaradi tega še moglo govoriti o nezadostni prehrani. Zlasti bi bilo v sedanjih razmerah nujno priporočljivo, omejiti uživanje telečjega mesa, da bi se ne klalo toliko telet, ampak bi se ohranila za rejo in za bodoče potrebe.

Telečjega mesa se ravno na Nemškem in v Avstriji porabi neprimerno veliko, dočim so na Angleškem in v Ameriki naravnost nenaklonjeni napram tako mlademu mesu. Pri 1000 prebivalcih se v celi Nemčiji zakolje 73 telet, na Bavarskem 115, v Berlinu 75, na Dunaju 170 in v Monakovem celo 376. Ko bi se konsumenti navadili uživanje telečjega mesa med vojsko smatrati kot neodpušljiv luksuz, bi bilo to najboljše sredstvo, da bi se število živine hitro pomnožilo in da bi se zagotovila preskrba z mesom glede vojaštva in glede prebivalstva, četudi bi vojna trajala več časa.

Ker pa se življenske navade, kakor kaže izkušnja, le počasi izpreminjajo, v sedanjem času pa je bilo treba hitro stopiti na noge, se je tako na Nemškem kakor tudi pri nas prepovedalo prezgodnje klanje telet. Nemški zvezni svet je odredil, da je za dobo treh mesecev prepovedano klati teleta, ki tehtajo manj nego 75 kg in dalje, da se ne smejo klati telice in krave, ki so stare manj nego 7 let. Poleg tega so na Bavarskem tudi prepovedali klati prašiče, ki tehtajo manj nego 60 kg. V ozira vrednih slučajih se seveda dovoljujejo izjeme. Na Švicarskem so tudi ukrenili nekaj sličnega, ker so določili, da se smejo teleta klati le, če so stara najmanj šest tednov. V Avstriji je poljedelsko ministrstvo z naredbo z dne 14. oktobra 1914 ravno tako določilo, da je dopustno klati teleta le v omejenem obsegu. Ta naredba velja do 31. decembra 1914.

Pri nas je sedaj dovoljeno prodajati ali klati teleta v starosti do 6 mesecev le z oblastvenim dovoljenjem. Za podeljevanje takega dovoljenja se imenuje v vsaki občini strokovna oseba, oziroma pristojna ta pravica občinskemu predstojniku, dokler taka oseba še ni imenovana. Ta prepoved ne velja za teleta, ki so bila k nam pripeljana iz tujine, dalje za leteta, ki so bila že pred 14. oktobrom kupljena dokazano v to svrho, da se zakoljejo, in slednjič za teleta, ki jih je treba zaklati v sili. V ozira vrednih slučajih se daje dovoljenje, da se sme tele zaklati, zlasti iz sledečih vzrokov; 1. če tele po svoji telesni kakovosti ni sposobno za rejo; 2. če trajno primanjkuje prostora, kamor bi se moglo tele spraviti, četudi le za silo; 3. če primanjkuje za rejo potrebne krme; 4. če je živinorejec v tako slabem gospodarskem položaju, da bi mogla njegova družina trpeti škodo vsled nezadostne prehrane, ker se ne bi mogla v ta namen porabiti kupne vsote. Ako se tako dovoljenje izda, se mora ob prodaji izročiti kupecu, kateri ga mora zopet oddati mesogledu, predno se žival zakolje. Prestopki te naredbe se kaznujejo z denarnimi globami do 500 K, oziroma z zaporom do enega meseca; ako pa je tega prestopka kriv kak trgovec z živino ali mesar, se mu more poleg tega odvzeti obrtna pravica.

S tem, da se je določila višja klavna starost, se bo gotovo marsikatero tele ohranilo za rejo. Ako živinorejec ne more teleta rediti, naj ga raje proda kakemu živinorejcu.

Preskrba z živili je v Avstriji in na Nemškem zagotovljena tudi v vojnem času. Avstro-ogrška monarhija je še precej agrarna država, ker se okoli 60 odstotkov njenega prebivalstva bavi s kmetijstvom. V Nemčiji je industrija sicer zelo razvita in od celotnega prebivalstva pripada kmetijskemu stanu le 35 odstotkov, toda vkljub temu so znali ondi s pametno gospodarsko politiko kmetijstvo toliko okrepiti, da so skoro neodvisni od tujine glede življenjskih potrebščin. Ta neodvisnost tvori poleg vojaške organizacije in oborožbe bistven

del vojne pripravljenosti. V tem pogledu je Anglija mnogo na slabšem. Na Angleškem pripada kmetijskemu stanu le 13 odstotkov prebivalstva. Uvažati morajo štiri petine žita in dve petini mesa. Lastni žitni pridelek more prebivalstvu dajati kruha komaj dva meseca. Ako bi bila angleška mornarica v vojni uničena ali tudi le močno oslabljena, tako da bi ne mogla več varovati prekomorskega dovažanja živil, bi se morala Anglija v najkrajšem času predati svojemu nasprotniku na milost in nemilost, ker bi lakota onemogočala vsak nadaljni odpor.

Kako zelo občutno so po vojski prizadete tudi nevtralne države, so vidi pri Švici. Sicer je Švica obče znana po svoji visoko razviti živinoreji in po svojem mlekarstvu, toda se mora navzlic temu prištevati industrijskim državam, ker pripada le 30 odstotkov njenega prebivalstva kmetijskemu stanu. Žitna produkcija zadostuje potrebam dežele le za nekaj mesecev. Ko je nastala vojna, morala je mobilizirati tudi Švica, da varuje svojo nevtralnost. Tudi za preskrbo z žitom je morala storiti posebne korake. Okoli nje ležeče države so sicer zagotovile, da bodo v Švico namenjene žitne pošiljatve pripustile prevažati. Toda dovoz bo navzlic temu le majhen, ker so ne le vse vojskujoče se države izdale prepoved o izvozu, ampak je to storila tudi večina nevtralnih držav v Evropi, na dovoz ameriškega žita pa se more zaradi pomorske vojne komaj misliti. Da bi se v deželi nahajajoče žito kolikor mogoče porabilo za kruh, sklenil je zvezni svet švicarski dne 27. avgusta 1914: Zveza oskrbuje iz svojih zalog armado z žitom ali moko in oddaja, kolikor je mogoče in potrebno, žito za civilno prebivalstvo. Vsi mlini v deželi smejo izdelovati samo ene vrste moko, tako zvano polno moko, pri čemer je žito zmleti tako, da ostanejo le otrobi brez vsake moke. Posestniki mlinov so dolžni, otrobe in mlinske odpake oddajati v prvi vrsti kmetijskim zadrugam, kjer pa zadruge ne obstoje, pa posameznim živinorejcem, pri čemer je v

prvi vrsti jemati v poštev potrebnosti prešičereje in perotninoreje. Zveza bo nakupila domače za mletev sposobno žito po trdnih cenah. Prepovedano je, krmiti domače živali vseh vrst z moko, ki je dobra za kruh, ali z žitom, ki se da mleti. Te določbe so stopile v veljavo dne 31. avgusta 1914. Vsled sklepa zveznega sveta z dne 8. septembra 1914 oddaja zveza nakupljeno žito za potrebe vojske in civilnega prebivalstva po lastnih cenah. Za dobro blago se plačuje za 100 kg: za pšenico 29 frankov, za rž 24 frankov in za oves 24 frankov.

Švica uvaža navadno tudi večje množine klavne živine, izvaža pa plemeno živino, mlekar-ske produkte in industrijske izdelke in je osobito zelo navezana na tujski promet. Iz tega se da lahko posneti, kako močno je prizadeta ta dežela po evropski vojni, čeprav na nji ni naravnost udeležena.

Ker je vsled vojske zunanji promet skoro popolnoma prenehal in je tudi domači promet zelo bistveno omejen, sledi iz teh razmer, da to zastajanje učinkuje potem tudi na one obrate, ki jih ti dogodki ne zadevajo naravnost. Premagati se da to zastajanje trgovine s tem, da se kolikor mogoče prilagodi izpremenjenim razmeram, in to je ravno tako težka kakor važna in za usodo domovine odločilna naloga vseh krogov, ki so prizadeti pri gospodarskem življenju, ne samo producentov, ampak tudi konsumentov in javne uprave. Neizogibnim oviram gospodarskega življenja se pridružijo še ovire, ki nastajajo vsled kratkovidnosti špekulantov, ki hočejo splošno stisko porabiti v svojo korist. Marsikaj se tudi naredi iz strahu in brez glave, kar po nepotrebnem slabša položaj, ki je že tako težaven in resen; z mirno prevdarnostjo se da mnogokaj izboljšati in odstraniti marsikakšno zlo.

Individualistična podlaga gospodarstva se v vojni ne izkaže in zaradi tega je treba izvanredne državne odredbe priznati kot opravičene in potrebne. Cesarski ukazi o zagoto-

vitvi preskrbe z živili, o delu pri spravljanju pridelkov in obdelovanju polja, o odložitvi terjatev (moratorij) in mnogi drugi ukrepi so brez dvoma učinkovali dobrodejno. V prvih tednih po izbruhu vojne nastala zmeda je prenehala in mesto nje je nastopilo neko gotovo pomirjenje. Trda sila življenja je zmaga-la strah, s katerim so navdajali prebivalstvo ves svet pretresajoči dogodki, ki so bili prihrumeli tako nepričakovano. Tako blagovni trg kakor tudi denarni promet sta otrsela svoj razburkani značaj in postajata polagoma bolj in bolj mirna.

Z opravičenim ponosom se more povdarjati, da je velik del zasluge za ta ugodni razvoj pripisati kmetijskemu združništvu. S tem, da kmetijske zadruge oskrbujejo vojne dobave in aprovizacijo mest, se je preprečilo brezmejno podraževanje cen prekupcev, ker oblastveno določene najvišje cene zadevajo samo podrobno trgovino. Sreča je, da se je kmetijsko združništvo v mirnih časih vkljub vsemu nasprotovanju razrastlo v mogočno organizacijo, katere zmožnost se je v sedanjem težavnem času sijajno obnesla, kar je splošnosti le v korist.

Delavci, ki so bili izgubili zaslužek, ker so se številne tovarne zaprle, so vsaj deloma dobili začasno delo v kmetijstvu. Nekateri izmed njih so dobili zaslužek pri zasilnih delih, katerih so se lotile država in občine. Z vojno organizacijo posredovanja za delo se je storilo, kar je bilo mogoče, da se vsled vojnega stanja brezposelnim delavcem poišče prilika za delo, ki odgovarja njihovim zmožnostim, ker imajo nekatera podjetja, ki izdelujejo vojne potrebnosti, več dela kakor sicer in morajo poleg tega nadomestiti delovne moči, ki so jim bile odtegnjene ob mobilizaciji. Navzlic temu se bo število brezposelnih v industrijskih okrajih ob nastopu zime nevarno pomnožilo. Za družine vpoklicanih rezervistov in črnovojnikov je z državnim prispevkom zadostno poskrbljeno, čeprav ne v vseh slučajih. Za brezposelne se bo morala zavzeti javna

oskrba in zasebna dobredelnost, če se ne bo posrečilo, za te ljudi dobiti vsaj za silo malo dela s tem, da se vzdrži gospodarsko življenje med vojnim stanjem v obsegu, ki se sploh le da doseči.

Kolikor ovira gospodarstvo odtegnitev kredita, se je skušalo odpomoči z ustanovitvijo vojne posojilnice. Uprava posojilnice je izročena avstro-ogrski banki pod nadzorstvom finančnega ministrstva in obenem sodelujejo za to nastavljeni državni organi. Posojilnica posluje na račun države in sicer potem poslovnice, ki se ustanove po potrebi v posameznih kronovinah, za enkrat najpoprej na sedežu bančnih podružnic. Denarna sredstva, ki so potrebna za dovoljevanje posojil, se preskrbe z neobrestljivimi blagajniškimi listi, ki jih bo izdajalo ravnateljstvo vojne posojilnice po meri izplačanih posojil in sicer do najvišjega zneska 500 milijonov kron. Te blagajniške liste morajo sprejemati vsi uradi in blagajnice in jih bo avstro-ogrška banka zamenjavala za bankovce. Posojila iz vojne posojilnice se smejo le dovoljevati, če se da za to varščina. Varščine obstoje v blagu, ki leži v zalogi v tuzemstvu, in v tuzemskih vrednostnih papirjih. Ravnateljstvo sme z dovoljenjem finančnega ministrstva vzeti v zastavo tudi drugačne vrednosti. Posojila, katerih najmanjša vsota je določena z zneskom 100 K, se praviloma ne dajejo za dalj časa kakor za tri mesece, izjemoma tudi do šest mesecev, pri čemer se uporablja vsakokratna lombardna obrestna mera avstro-ogrške banke. Dovolitev posojila je odvisna od tega, da se dokaže, v kak namen se bo posojilo uporabilo. Tudi na Ogrskem se je ustanovila vojna posojilnica, ki sme razdati posojil vsega skupaj 290 milijonov. Na Nižje Avstrijskem se je poleg tega v obliki akcijske družbe osnovala vojnokreditna banka, ki ima namen, na podlagi knjižnih terjatev izstavljenе menice eskomptirati, da preskrbi na ta način trgovcem denarnih sredstev.

Ob času mobilizacije se je zelo občutilo pomanjkanje drobnega denarja, čemur se je

kmalu odpomoglo. V času od 23. julija do 15. septembra 1914 se je izdalo za 706 milijonov kron bankovcev po 20, 10 in 2 kron; dalje srebrnega, nikljastega in bakrenega drobiža, skupaj za 129 milijonov kron. Tudi so se plačilna sredstva kmalu pomnožila zaradi tega, ker se prihranki niso spravljali več doma, kakor je ob pričetku vojne storilo mnogo strahopetnih ljudij, ampak so se ti denarji, ko se je ljudstvo pomirilo, zopet pričeli nalogati po rajfajznovkah in hranilnicah.

Vsa ta sredstva pa ne bodo zadostovala, da se gospodarstvo oživi v potrebni meri, če se blago ne bo zopet porabljal tako kakor po navadi. Ker izvoz popolnoma odpade, bo obrtnija in industrija le tedaj imela zadosti opravila, če se ne bo preveč omejila poraba blaga v lastni državi. Ako torej tudi oni krogi, katerih premoženjske in dohodninske razmere tega ne opravičujejo, med trajanjem vojne znatno skrečijo svoje izdatke, mora se tako postopanje označiti kot napačno varčnost, ker se vsled tega odzame podlaga pridobitnemu delu širokih ljudskih plastij, tako da se mora potem brezposelnost vedno bolj širiti. Brezposelni naj se ne podpirajo z miloščino, ampak brezposelnost se mora pobijati s tem, da se skrbi, da se po možnosti vzdrži pravilno gospodarsko življenje.

Izkušnje iz vojnega časa bodo podajale koristne nauke, kakšne gospodarske politike se bo treba lotiti, ko se bo povrnil mir. Sedanja žalostni dogodki potrjujejo znova, da je kmetijski stan podlaga državi in da se enostransko negovanje eksportne industrije lahko bridko maščuje. K sreči ima Avstrija še krepek kmetijski stan; naloga gospodarske politike bo morala biti, ta temelj države ohraniti neoslabljen, ševeda ne da bi se škodilo razvoju industrije, katere najboljši odjemalec je premožno kmetiško ljudstvo. Ker je v našem kmetijstvu toliko sposobnosti in moči, se nam bo posrečilo, premagati tudi te težavne čase.

Omejitev klanja telet.

Naredba c. kr. kmetijskega ministrstva dogovorno z ministroma za notranje zadeve in za trgovino, z dne 14. oktobra 1914, drž. zak. št. 285, ki se tiče

omejitve klanja telet.

Na podstavi cesarske naredbe z dne 10. oktobra 1914, drž. zak. št. 274., se odredi, in sicer za sedaj veljavno do 31. decembra 1914, to le:

§ 1.

Do 6 mesecev stara teleta se smejo klati ali za klanje prodajati le z uradnim dovoljenjem.

Dovoljenje za klanje da izvedenec, ki ga za vsako občino določi okrajno glavarstvo.

Dokler niso izvedenci določeni, ima to nalogo vršiti župan tiste občine, v kateri leži kmetija dotičnega živinorejca.

§ 2.

Določba § 1, odstavek 1, ne velja za

- a) teleta, ki se za klanje uvozijo iz inozemstva,
- b) teleta, ki so bila pred veljavo te naredbe dokazano za klanje nakupljena in se v teku osmih dni zakoljejo, in
- c) teleta, ki se morajo v sili zaklati.

§ 3.

Uradno dovoljenje (§ 1, odstavek 1) je živinorejcu podeliti, če je pridržal v teku zadnjih šestih mesecev, računši od dneva prošnje, najmanj dve tretjini svojih telet za rejo.

§ 4.

Uradno dovoljenje (§ 1, odstavek 1) se more nadalje živinorejcu podeliti iz tehničnih razlogov.

Kot taki razlogi veljajo posebno:

1. če tele ni sposobno za rejo;
2. če manjka prostora, in to tudi zasilnega, kjer bi se tele moglo trajno držati;
3. pomanjkanje za rejo potrebne krme;

4. take gospodarske razmere živinorejca, da bi mu izguba skupička občutno škodovala pri preživljanju ali gospodarjenju.

§ 5.

Če živinorejec dobi uradno dovoljenje (§ 1, odstavek 1), mu je izročiti pismeno potrdilo, ki ga je pri prodaji teleta izročiti kupcu.

Pismeno potrdilo odvzame mesogledec ob priliki klanja. Mesogledec naj ta potrdila zbira in jih vsak teden izroča načelniku tiste občine, v kateri so bila teleta zaklana. Le ta ima potrdila pošiljati okrajnemu glavarstvu.

§ 6.

Okrajno glavarstvo nadzira izvršitev te naredbe in more odločbe župana, oziroma postavljenega izvedenca izpremeniti ali razveljaviti.

Če kdo ne dobi dovoljenja tele zaklati, se more pritožiti tekom 14 dni pri okrajnem oblastvu. Politično okrajno oblastvo razsodi o pritožbi po zaslišanju občine v teku 8 dni končnoveljavno.

§ 7.

Prestopke te naredbe kaznujejo okrajna politična oblastva z denarnimi globami do 500 K, oziroma z zaporom do enega meseca.

Če je prestopek zakrivil kak živinski trgovec ali mesar, se mu vrhutega odvzeti obrtna pravica, če so dani predpogoji § 130. b, odstavek 1, lit. a, obrtnega reda.

§ 8.

Ta naredba stopi v veljavo z dnevom razglasitve.

Zadružni pregled.

Dr. Anton Randa. Znameniti češki pravoslovec in bivši minister dr. Anton vitez Randa je preminol dne 6. oktobra t. l. Pomen tega izrednega učenjaka za avstrijsko pravoslovje je bil silno velik. Na tem mestu naj le omenimo, da se je zelo zanimal tudi za zadružno pravo in njega prakso. Takoj ko je bil izdan sedanji zadružni zakon, je že l. 1873 obravnaval nekatera nerešena

in težavna vprašanja iz združnega prava in se je odtelej vedno zanimal za to važno panogo narodno-gospodarske zakonodaje, o kateri je tudi obširno obravnaval v svojem znanem delu o trgovinskem pravu. Tudi za praktično stran združništva je kazal vedno veliko umevanja.

Osebnosti. Vodstvo oddelka za kmetijsko združništvo v poljedelskem ministrstvu je prevzel zopet dvorni svetnik Jakob vitez Mikuli.

Izmed uradnikov Zdrúžne zveze v Ljubljani, ki so bili odšli na bojno polje, sta bila dosedaj ranjena Fr. Lesjak in Peter Modic.

Zdrúžna zveza v Celju je štela koncem leta 1913 128 zadrug. Njena bilanca za leta 1913 izkazuje med aktivi:

Krediti v tek. račun	K 1,321.785·57
Poštna hranilnica	8.812·29
Naložen denar	117.374·—
Vrednostni papirji	862·50
Inventar	4.711·05
Nepremičnine	35.391·72
Predplač. reeskompt. obr.	937·—
Zaloga tiskovin	8.212·31
Dolžniki blagovnega oddel.	10.343·34
Terjatve inseratov „Zadruga“	500·—
Nevzdignj. držav. podpora	10.000·—
Gotovina	13.870·62
Skupaj	K 1,532.800·40

Pasiva znašajo:

Deleži	K 93.200·—
Obresti deležev	1.389·16
Vloge	1.273.537·66
Reeskompt	80.000·—
Dolg na nepremičninah	9.789·93
Upniki blagov. oddelka	3.871·50
Rezervni zakladi	68.051·15
Čisti dobiček	3.961·—
Skupaj	K 1,532.800·40

V poročilu, ki ga je podalo načelstvo, je pomeniti, da sta največje zanimanje zavzemali Glavna posojilnica in Posojilnica v Šoštanju. Kakor rudeča nit — pravi načelstvo — se vleče čez vse naše zapisnike in čez vse naše delo zadeva Glavne in Posojilnice v Šoštanju. Reči se more, da smo spravili šoštanjsko zadevo, kolikor se tiče Zveze, popolnoma v red in tudi pri Glavni ni pričakovati kake posebne zgube več. Po našem vstrajnem delu smo dosegli toliko, da lahko danes mirno rečemo: Zveza ne samo, da bo obstojala, temveč bo, oziroma je že ena najtrdnjših zvez na jugu.

Z likvidacijskim odborom Glavne posojilnice se je zveza poravnala na plačilo 30% njene ter-

jatve. Zveza je kot največja upnica sicer težko pristala na poravnalni predlog, storila pa je to, ker „je v najnujnejšem interesu vsega slovenskega gospodarstva, da se nesrečna zadeva Glavne posojilnice čimprej spravi iz sveta.“ Izmed ostalih, pri Zdrúžni zvezi v Celju včlanjenih posojilnic, jih je šest udeleženo z vlogami pri Glavni posojilnici, namreč posojilnice v Zagorju ob Savi, v Gotovljah, na Vranskem, v Mozirju, v Dolu pri Hrastniku in v Brežicah. Posojilnice Vransko, Mozirje, Dol pri Hrastniku in Brežice so glasom poročila glede Glavne izven vsake nevarnosti in sicer vsled tega, ker imajo nabranega že toliko lastnega premeženja, da bodo morebitne zgube pri Glavni posojilnici lahko krile brez težave. Pri posojilnici v Gotovljah se je uvedla sanacijska akcija, katera se je izpeljala s popolnim uspehom na ta način, da so posamezni člani gotoveljske posojilnice v gotovini vplačali garancijskih vlog v skupnem znesku 25.000 K, poljedelsko ministrstvo pa je dovolilo prispevek 24.000 K. S tem se ni poskrbelo samo za pokritje zgube pri Glavni, temveč se je obenem pokrila tudi vsa izguba v okroglem znesku 10.000 K, ki jo je imela ta posojilnica pri nakupu delnic delniške pivovarne. — Posojilnica v Zagorju ob Savi ima pri Glavni terjati 266.000 kron, dočim znaša njeno lastno premoženje okoli 50.000 K. Ta posojilnica se po navodilu Zdrúžne zveze v Celju ni poravnala z likvidacijskim odborom Glavne. — Pri Posojilnici v Šoštanju znaša zguba kakih 260.000 K. V pokritje te zgube je poljedelsko ministrstvo dovolilo in zvezi tudi že izplačalo podporo 200.000 K. Ostanek bi morali kriti člani šoštanjske posojilnice in lokalni faktorji. Da se deloma pokrije ostala zguba, dovolil je okrajni zastop šoštanjski za dobo 10 let kvoto čistega dobička južnoštajerske hranilnice, ki odpade na ta okraj, tako da bi se na ta način nabralo okoli 10.000 K. Nepokritih ostane še zmiraj 50.000 K. Ako se še ni posrečilo to zadevo spraviti iz sveta, ne leži krivda na zvezi — tako se je izjavil poročevalec — ampak na drugih faktorjih.

Revizij je zveza izvršila 72 ter okoli 100 izrednih revizij in kratkih nenadnih obiskov. Okrožna zborovanja je priredila v Gorici, Mariboru in Celju. S snovanjem novih zadrug se zveza ni pečala. Denarni promet v blagovnem oddelku je v l. 1913 znašal 75.872·34 K, pri čemer je imela zveza 691·51 K čistega dobička. Blagovni promet se namerava razširiti. Ves čisti dobiček zveze za l. 1913 znaša 3961 K, ki se je pridjal rezervnemu zakladu. Deleži se od l. 1909 nič več ne obrestujejo.

Zveza je z l. 1913 zaključila tridesetletnico svojega obstanka. Ob tej priliki je zveza predložila c. kr. poljedelskemu ministrstvu posebno poročilo, v katerem se med drugim (kakor se poroča v listu „Österr. landw. Genossenschaftspresse“) navaja, „da je iz zapisnikov jasno razvidno, da je zveza odločno nastopala proti vsaki struji, ki je nameravala združno delo postaviti na strankarsko-politično podlago. Skušnja je pokazala, da je bilo vedno zelo škodljivo, če se je hotelo z zadrugo zasledovati druge nego čisto gospodarske naloge. Celjska zveza je vedno ostala zvesta preizkušenim združnim načelom in bo tudi v bodoče delala v tej smeri in pospeševala vsa zdrava, čisto gospodarska prizadevanja.“

Zveza kmetijskih zadrug na Štajerskem v Gradcu je imela koncem lanskega leta 384 članic, med njimi 289 rajfajznovk, 2 drugi kreditni zadruzi, 81 kmetijskih zadrug, 7 kmetijskih društev in 5 osrednjih zadrug, ki so štele vse skupaj 71.573 udov. Denarni promet zveze je znašal 48.785.355 K, blagovni promet pa 22.690.464 K in se je napram prejšnjemu letu pomnožil za 7.547.585 K. Pri tem je imel denarni oddelek dobička 843.27 K, blagovni pa 9621.66 K; kurzne izgube je imela zveza 16.780 K. Deželna vzorna klet, ki jo oskrbuje zveza, vsled slabe vinske letine ni mogla ugodno poslovati. Tudi zvezina vnočevalnica za živino ni mogla izkazati povoljnih uspehov, ker se je kmetje le malo poslužujejo. Prav živahno pa je delovala vnočevalnica za sadje, ki je bila v l. 1913 izvozila okoli 220 vagonov štajerskega sadja in je mogla uspešno konkurirati prekupcem.

Občni zbor Splošne zveze avstrijskih kmetijskih zadrug na Dunaju, ki se je moral vsled pričetka vojske odložiti, se vrši, kakor se poroča, v mesecu decembru.

Gospodarski pregled.

Gospodarska vojska. Sovražne države, pred vsem Anglija in Francija, sta bili proti našim državljanom nastopili z raznimi gospodarskimi represalijami, izmed katerih so bile nekatere silno krute. Naj omenimo le, da so našim tvrdkam, ki imajo v teh državah svoje podružnice in zaloge, blago konfiscirali in ga prodali. Vsled tega je avstrijska vlada izdala več naredb proti pripadnikom onih držav, s katerimi smo v vojski, torej proti Angležem, Francozom, Belgijcem, Rusom, Srbom in Črnogorcom. Izpolnitev zahtevkov, ki jih imajo pripadniki

teh sovražnih držav proti našim državljanom, se more prepovedati, oziroma se more določiti, da se morajo dolgovani zneski založiti pri poštni hranilnici, pri avstro-ogrski banki ali pri kakem drugem denarnem zavodu. Tudi more vlada domačim dolžnikom naložiti, da ji naznanijo naložbe in terjatve tujezemcev iz sovražnih držav. K temu naj le mimogrede pripomnimo, da se v finančnih krogih sodi, da imajo samo francoski denarni zavodi v Avstriji naložb za najmanj 50 milijonov kron. V drugi odredbi se prepoveduje, poravnati dolgove, ki jih imajo naši državljanji na Angleškem in na Francoskem ali v njihovih kolonijah. V tretji odredbi se daje vladi pravica, da sme po angleškem vzoru podjetja, katerih lastniki so tujei iz sovražnih držav, postaviti pod nadzorstvo, da se na ta način zabrani, da bi se v dotičnem podjetju izvrševal obrat tako, da bi to škodilo domačim interesom. Nadzorstvo se lahko raztegne tudi na taka podjetja, ki se sicer ne vodijo v sovražni državi, toda gre njihov dobiček ali popolnoma ali deloma v tujino. Sicer so bila plačila v tujino po izbruhu vojske zelo otežkočena, ker se je bil prekinil poštni promet v sovražne države, vendar so se deloma le izvrševala in sicer potem nakazil v nevtralne države. Te odredbe ne pomenjajo, da so dotične terjatve sploh odpravljene, ampak le počivajo, dokler se ne sklene mir. Ustvariti se hoče tem potem le nekaka kompenzacija, s katero naj bi se povrnila škoda, ki bi se prizadejala našim državljanom na Francoskem in na Angleškem. Francoski in angleški kapitalisti imajo znatne zneske avstrijske državne rente ter akeij in obligacij avstrijskih podjetij osobito južne železnice in državne železniške družbe. V naših krajih je v njihovih rokah premogovnik v Trbovljah. Kuponi teh vrednostnih papirjev se francoskim in angleškim posestnikom ne bodo smeli več izplačevati. Da se bo preprečilo plačilo tudi za slučaj, da bi se kuponi predložili v plačilo v nevtralnih državah, se bo najbrž uvedel takozvani *affidativ*, to je, vložitelj kupona bo moral dokazati svoje državljanstvo. Tudi obstoji v naši državi mnogo obveznosti proti angleškim upnikom iz blagovnega prometa. Za dobavljeno volno, bombaž in druge predmete se izstavljajo menice, od katerih ob pričetku vojne še mnogo ni bilo poravnanih in se tudi kasneje niso poplačale. Izvzeta od omejenih prepovedi so tuja podjetja, ki imajo v naši državi svoj sedež, pri čemer pridejo najbolj v poštev samostojne reprezentance raznih zavarovalnih družb, napram katerim je treba obveznosti izpolnjevati ravno tako kakor prej.

Naprava petijota ali domače pijače. Za posle in delavce v vinogradih itd. si vinogradniki smejo napraviti petijot ali domačo pijačo. Gotovo je to najbolj pametno izkoriščenje tropin. Pristno vino delavcem in poslom dajati, zlasti pri sedanji draginji in pri malem donosu vinogradov v zadnjih letih, je potrata. Dobro pripravljen petijot je v mnogem oziru boljši kot vino. Delavca ne opijani, mu žejo ugasi in ga okrepči, kar je gotovo glavni namen vsake pijače.

Kdor je tedaj pameten in štedljiv gospodar, ta si za domačo pijačo napravi, ako nima jabolčnika, petijot, pristno vino pa proda.

Dober petijot, ki ga bo vsak delavec tudi rad pil, se izdelava na sledeči način:

Rebljane, odpecljane tropine zdravega (ne gnilega) grozdja, najbolje pa od vina, ki je napravljeno po novem načinu, to je brez kipenja na tropu, se le nekoliko malo stisnejo in se potem nanje v kad nalije vode. Čim manj vode se vzame, tem boljša po pijača. Največ naj se vzame toliko, kolikor se je stočilo od dotičnih tropin mošta. Nato odtočimo nekaj vode od tropin in jo segrejemo ter z vrelo poparimo sladkor. Kdor hoče pripraviti dobro pijačo, ne sme preveč štediti s sladkorjem. Treba ga je vzeti 10 do 12 kg na 100 litrov vode, najmanj pa 8 kilogramov, zlasti če smo vzeli veliko tropin na malo vode.

Sladko vodo nalijemo, ko se ohladi, na tropine v kad in pustimo tam 3 do 4 dni kipeti. Pri tem moramo gledati, da pride trop čim manj mogoče z zrakom v dotiko. To dosežemo s kipenjem v kadi z dvojnimi dnešom ali v po koncu postavljenem sodu z vratcami. V odprti kadi moramo vsake 2 do 3 ure trop potlačiti nazaj v tekočino, da se ne segreje, kar povzroči slab okus ali pa celo cikanje petijota. Nato se tekočina odtoči, trop opreša in se ves petijot spravi v sod, kjer pod kipelno veho dokipi.

Kadar meseca novembra ali decembra vino prvič pretakamo, da ga ločimo od drož, vlijemo vse drože iz vina, ki smo ga bili napravili iz zdravega (ne iz gnilega) grozdja, v petijot in z njimi petijot dobro premešamo ter sod zopet zamašimo. Mešanje dvakrat do trikrat ponovimo, potem pa pustimo drože poleči in v treh do štirih tednih pretočimo čist petijot v nekoliko zažveplan sod, droži pa še porabimo lahko za žganjekuho.

Če se nam zdi pijača preslabotna, dodenemo lahko pri tej priliki nekaj finega špirta. Spomladi raztočimo petijot v manjše sode, kajti če teče celo leto iz enega velikega soda, postaja vsled kana na

površju čedalje bolj slaboten in bolj pustega okusa, ali pa se celo skisa.

Napravo petijota omejuje vinski zakon. Treba je tedaj poznati vse obstoječe predpise, da se izognemo kazni. Zakon in novejši predpisi (iz l. 1914) določajo sledeče: Petijot sme vsak samo iz lastnih tropin za svojo domačo rabo izdelovati.

Izdelovati ga torej ne morejo nevinogradniki, prodajati ga pa nihče ne sme, tudi ne pod imenom petijot ali domača pijača.

Petijota sme vsak vinogradnik izdelati le toliko, da ga ne pride več kot dva litra na glavo in dan njegove družine, všteti tudi delavce, ki jih v enem letu zaposluje.

Tekom osmih dni, ko je pričel petijot izdelovati, mora vinogradnik naznaniti pristojnemu občinskemu uradu, koliko petijota je ali bo izdelal in koliko ljudi ima z njim prehraniti.

Županstvo mora o priglašeni prijavah voditi zaznamek in predložiti ga tedensko pristojnemu c. kr. okrajnemu glavarstvu, ki pošlje prepis c. kr. kletarskemu nadzorniku.

V vinski kleti ali v hramu je pa treba sode, kjer se petijot hrani, označiti z razločnim napisom petijot, domača pijača ali podobno, in poleg tega je na vsakem sodu napraviti dobro razločen neizbrisljiv ležek križ X.

Izdelovanje vinu podobnih, drugih pijač, n. pr. iz praškov itd., je po zakonu strogo prepovedano.

B. Skalicky.

Izvoz krompirja. Iz vladnih krogov se poroča, da trgovci v novejšem času zopet močno kupujejo krompir v nadi, da ga prodajo v tuje države. Kadar se taka namera zazna v javnosti, se začno konsumenti bati, da bi potem utegnili krompirja primanjkovati in da bi temu neobhodno potrebnemu živčju cena nerazumno poskočila. Vlada je odločena, da se bo točno držala prepovedi o izvozu krompirja, kakoršna je določena v ministrski naredbi z dne 2. oktobra 1914 in ne bo dajala nikakega dovoljenja, da bi se smel krompir prodajati preko državne meje.

Rekviriranje žita. Glasilo moravske nemške zadržne zveze poroča, da si vojna uprava ne bo več nabavljala žita potom direktnega nakupovanja, ampak ga bo rekvirirala in sicer po cenah, ki odgovarjajo vojnimi dajatvam. V to svrhu se bo dobava žita za prihodnjih šest mesecev v razmerju s pridelkom porazdelila na posamezne dežele monarhije in se bo vsak mesec pobrala šestina celotne potrebsčine. Na Moravskem bodo morali dobaviti

800 vagonov pšenice, 1600 vagonov rži, 500 vagonov ječmena in 3800 vagonov ovs. Deželna komisija za gospodarske mobilizacijske zadeve je porazdelila to dobavo po posameznih okrajnih glavarstvih. Pri tem se je ravnala po podatkih o zalogah, ki so bile na razpolago dne 15. septembra in 15. oktobra. Ravno tako se je deželna komisija ozirala na potrebščine glede žita za seme, žita za prehrano ljudstva in na ono množino žita, ki ga je bila vojna uprava doslej nakupila pri zadružnih zvezah ali ga je bila zaplenila pri trgovcih. Po odbitku te množine žita se je ugotovilo, koliko mora vsak okraj dobaviti za vojaške potrebe in koliko žita preostane za prehrano ljudstva. Politične gospodarske bodo potem v vseh občinah njihovega okoliša določile, koliko žita mora posameznik vsak mesec dati za vojno.

Nov zakon za oderuštvo je izdala naša vlada na podlagi § 14 in sicer večinoma po načelih, ki jih je bila svoj čas že odobrila gosposka zbornica. Dosedanji naš zakon je obsegal le določbe o kreditnem oderuštvi, novi zakon pa obravnava tudi blagovno oderuštvo in določa zanj posebne kazni. Besedilo zakona in nekaj pojasnil objavimo v kratkem.

Znižanje obrestne mere je sklenila avstro-ogrška banka dne 30. oktobra in sicer od 6 % na 5½ %. Ta ukrep se utemeljuje s tem, da bosti finančni upravi v obeh državnih polovicah v doglednem času najeli pri domačem kapitalu večja posojila. Če se zniža obrestna mera, se bo to posojilo lažje dobilo. Poleg tega se je upoštevalo dejstvo, da je denarja izvanredno mnogo na razpolago in da se do banke stavijo le majhne zahteve.

Industrija in vojno. Iz posameznih gospodarskih poročil in naznanil posnemamo o stanju avstrijske industrije tekom sedaj že dva meseca trajajoče vojne to-le: dočim meseca avgusta ni bilo opazati skoro nobenega življenja, ker je vojaška uprava zasegla vsa občila, se more sedaj reči, da produkcija dosega približno polovico tega, kar znaša v mirovnem stanju. To se vidi že iz tega, da je blagovni promet na železnicah znašal v septembru okoli 50 % rednega prometa v mirnih časih. Ker je veliko število delavcev v vojni, bi se večja produkcija skoro težko dosegla. Zato se mora smatrati sedanje stanje spričo izrednih razmer še zadosti ugodno. Iz tega vzroka tudi ni opazati toliko brezposelnih ljudi, kakor se je bilo bati. To dejstvo je še tembolj razveseljivo, ker je vsa sedanja produkcija vezana le na vojaštvo in na do-

mače civilno prebivalstvo, dočim se z izvozom skoro ne more nič več računati. Izvažajo se še sladkor v Švico, za les se je pot v Italijo odprla, toda tudi pri tem izvozu se prav občutno poznajo negotove razmere. Skoraj vsa industrija živi v sedanjih dobah od države, največ faktur se glasi na državo. Že iz tega se vidi, kako ogromne zahteve se stavijo na državo. Predvsem žive usnjari in čevljarji v visoki konjunkturi; država zahteva naravnost ogromne množine čevljev, gamaš in raznih drugih usnjenih izdelkov; zato imajo delavci, zaposleni v čevljarstvih tovarnah, pa tudi v manjših delavnicah dovelj dela. Cene nekaterim usnjenim izdelkom so izdatno poskočile. Tudi tekstilna industrija ima ponekod primeroma prav ugodne čase radi velikanskih dobav za državo. Tovarne, ki že več let dobavljajo državi izdelke iz bombaževine in volne, so porabile že vso svojo zalogo ter delajo s pomnoženimi delavskimi močmi, vendar ne morejo same zadostiti vsem naročilom. Zato so morale potegniti v svoj krog še druga podjetja, ki sicer ne delajo za državo, s čimer je mnogo delavstva ostalo še nadalje zaposlenega. Tudi konfekcijska industrija nima slabih časov. Ker ne morejo zvesti za uniforme izvršiti vseh naročil, poprijela so se tudi konfekcijska podjetja, ki so delala doslej izključno za civilno prebivalstvo, izdelovanja vojaških potrebščin. Istotako tovarne perila izdelujejo vojaško perilo; krznarji imajo veliko opraviti z izdelovanjem kožuhastih telovnikov. Kemiška industrija izdeluje tudi veliko predmetov za vojne potrebe, saj se porabi ogromna množina azetona, smodnika in razstreljiv. Isto velja tudi za petrolej in petrolejske izdelke. Za vojaštvo se tudi rabi veliko število pnevmatikov (gumijska industrija) in emajlnih posod, kar ugodno vpliva tudi na tozadevno industrijo. Železna industrija je zaposlena vsaj toliko, da ne odpušča delavcev, ki so ostali doma, če tudi ne dosegajo prejšnje plače, pri premoški vojski ne vpliva neugodno. Slabo se godi stavbnim obrtom, najslabše pa stekleni in svilni industriji in sploh podjetjem, ki so izdelovala le razkošne predmete in ne morejo dobiti nadomestila pri vojaških naročilih.

Razne objave.

Št. 30.981.

Razglas.

S pooblaščenjem c. kr. poljedeljskega ministrstva se vinogradnikom naznanja, da se bodo tudi spomladi l. 1915. iz državnih zalog oddajali

amerikanski ključi (reznice) in korenjaki (bilfe, sajenke), in sicer:

a) manjšim posestnikom po tarifni ceni, to je
6 K za 1000 ključev

in 18 „ „ 1000 korenjakov;

b) večjim, premožnejšim posestnikom, ako ostane kaj trt, ne da bi bili manjši posestniki s tem prikrajšani, po pridelovalni ceni, to je

16 K za 1000 ključev

in 40 „ „ 1000 korenjakov.

Oddajale se bodo tudi cepljene trte (cepljenke), in sicer:

a) manjšim posestnikom po tarifni ceni

16 K za 100 cepljenk in

b) večjim, premožnejšim posestnikom pod pogoji, navedenimi za oddajo ključev in korenjakov, po pridelovalni ceni

20 K za 100 cepljenk.

Vsak naročnik je primoran, naročene cepljenke prevzeti, če jih slučajno ni mogoče oddati kakemu poznejšemu naročniku. V to svrhu mora naročnik pri naročbi založiti 2 K are za vsakih 100 cepljenk, s katero aro jamči za prevzetje cepljenk.

Razen navadenih cen morajo prejemniki trt plačati še 10 h ovojnih stroškov za vsakih 100 ključev ali korenjakov in 20 h za vsakih 100 cepljenk, ako odkazanih jim trt ne prevzemo nezavitihi na oddajnem prostoru.

Transportne stroške (voznino) morajo v vseh slučajih plačati prejemniki.

Brezplačno se oddado ključi ali sajenke le izjemoma, in sicer v posebnega ozira vrednih slučajih samo manjšim posestnikom ali društvom.

Cepljene trte se brezplačno ne oddajajo.

Prosileci za ključe, korenjake ali cepljenke se morajo zglasti pri občinskem uradu nakasneje do

10. decembra 1914

ter obenem navesti, koliko in kakšnih trt potrebujejo.

Pozneje dospele prošnje se bodo vpoštevale le, če ostane kaj zaloge.

Ključi, sajenke in cepljenke se oddajajo v ta namen, da ž njimi vinogradniki zasade svoje lastne vinograde, zlasti matičnjake, in jih tako dalje pomnožujejo.

Zaradi tega je vsaka trgovina ali vsako drugo ravnanje s temi trtami najostreje prepovedano. Kdor bi prestopil to prepoved, ta izgubi pravico, dobivati trte iz državnih trtnic ali pa brezobrestna posojila za nasaditev od trtne uši uničenih vinogradov.

Trte se morajo strankam odkazovati le po razmerju množine, ki je na razpolago.

Nadalje se naznanja, da vinogradniki lahko dobijo tudi manjše množine trt križank (hibrid ali mešank) brezplačno, da jih za poskušajo zasade v zemlji, v kateri riparija slabo vspeva. Večje množine teh trt je treba plačati.

Zglasila za hibride je treba vložiti naravnost pri c. kr. vinarskem nadzorniku Bohuslavu Skalickyju v Novem mestu najpozneje do

20. decembra 1914.

Pri tem je treba natančno navesti zahtevano vrsto (sorto) ali pa, če to ni mogoče, vsaj kakšen je svet, kakšna zemlja in lega dotičnega vinograda, ter vposlati nekoliko zemlje za preskušnjo.

Naposled se vinogradniki opozarjajo na to, da bode brezplačno oddajanje trt odkazoval c. kr. vinarski nadzornik Skalicky in da se smejo trte odkazati samo takrat, kadar prosilec dokaže svojo potrebo s tem, da predloži spričevalo župnega in občinskega urada in da je ta potreba izkazana po lastnih zaznavah c. kr. vinarskega nadzornika.

Tudi ima omenjeni uradnik pravico, prošnje za oddajo trt, bodisi brezplačno ali po tarifni ceni, zavrniti takrat, kadar prihajajo te prošnje od vinogradnikov, ki so že večkrat prejeli trte iz državnih trtnic, pa še niso poskrbeli za zorejo maternih trt, zlasti ako je zaloga v razmerju z naročili premajhna.

C. kr. deželna vlada za Kranjsko.

V Ljubljani, dne 24. oktobra 1914.

Vabilo k občenemu zboru

Mlekarske zadruge v Srednji vasi v Tuhinjski dolini,

registrovane zadruge z omejenim poroštvom v likvidaciji, ki se bo vršil dne 22. novembra 1914 ob 4. uri popoldne v Srednji vasi pri Pančurju.

Dnevni red:

Poročilo o dovršeni likvidaciji in sklepanje o tem, komu se dado v shrambo poslovne knjige.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Dragi,

registr. zadr. z neomej. zavezo,

ki se bo vršil dne 22. novembra 1914 ob 8. uri dopoldne v uradnem prostoru.

Dnevni red:

1. Prememba pravil.

2. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadržnikov.